

Samaa sukupuolta olevat parit – EU:n kansalaisten vapaa liikkuvuus, maahanmuutto ja turvapaikka

Kielletään kaikenlainen syrjintä, joka perustuu... sukupuoliseen suuntautumiseen tai muuhun sellaiseen seikkaan.

Jokaisella unionin kansalaisella on oikeus vapaasti liikkua ja oleskella jäsenvaltioiden alueella.

Oikeus turvapaikkaan taataan...

Jokaisella on oikeus siihen, että hänen... perhe-elämäänsä... kunnioitetaan.

Euroopan unionin perusoikeuskirja (21, 45, 18 ja 7 artikla)

Voiko samaa sukupuolta oleva muuttaa kumppaninsa luo toiseen jäsenvaltioon?

Henkilöillä, jotka haluavat muuttaa EU:n jäsenvaltioon joko toisesta jäsenvaltiosta tai EU:n ulkopuolelta, on usein oikeus tuoda aviopuolisonsa mukanaan. Samaa sukupuolta olevilla pareilla ei kuitenkaan aina ole oikeutta tähän silloinkaan, kun he elävät rekisteröidyssä parisuhteessa tai avioliitossa. Jokainen jäsenvaltio voi itse päättää, salliiiko tai tunnustaako se avioliitot ja parisuhteet samaa sukupuolta olevien välillä. EU ei voi sitä määrätä.

Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 6 artiklan 2 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on EU:n lainsäädäntöä soveltaessaan pidettävä arvossa perusoikeuksia, joihin myös seksuaaliseen suuntautumiseen perustuvan syrjinnän kieltö kuuluu. Vaikka jäsenvaltioita ei veloiteta salliin tai tunnustamaan samaa sukupuolta olevien parisuhteita tai avioliittoja, soveltaessaan EU:n lainsäädäntöä ja siihen sisältyviä liikkumisvapautta, maahanmuuttoa ja turvapaikkaa koskevia säännöksiä niiden on kohdeltava samaa sukupuolta olevia pareja samanarvoisesti eri sukupuolta olevien parien kanssa.

Samaa sukupuolta olevien parien oikeudet määräytyvät sen mukaan, mikä on heidän suhteensa kyseisiin jäsenvaltioihin. EU:n lainsäädännössä jäsenvaltioiden alueella liikkuvat henkilöt jaetaan kolmeen ryhmään: toiseen jäsenvaltioon muuttaviin EU:n kansalaisiin, kolmansien maiden kansalaisiin ja kansainvälistä suojelua hakeviin henkilöihin.

A. EU:n kansalaiset

Vapaata liikkuvuutta koskevan direktiivin 2004/38/EY mukaan jokaisella EU:n kansalaisella on tietyin edellytyksin oikeus liikkua ja oleskella EU:n jäsenvaltioiden alueella yhdessä aviopuolisonsa kanssa. Jos rekisteröity parisuhde rinnastetaan vastaanottavassa valtiossa avioliittoon, parisuhteensa rekisteröineillä kumppaneilla on direktiivin perusteella samat oikeudet kuin "aviopuolisoilla".

EU:n kansalaisilla on oikeus oleskella toisessa jäsenvaltiossa enintään kolmen kuukauden ajan. Pidempään oleskeluun ovat oikeutettuja ainoastaan kansalaiset, jotka luokitellaan **työntekijöiksi, opiskelijoiksi tai itsenäisiksi ammatinharjoittajiksi**. EU:n kansalainen voi tuoda aviopuolisonsa mukanaan oleskelemaan toisessa jäsenvaltiossa, vaikka puoliso ei kuuluisi mihinkään näistä kolmesta ryhmästä. Jos vastaanottava valtio ei tunnusta samaa sukupuolta olevien avioliittoja tai parisuhteita, samaa sukupuolta olevalla kumppanilla on oikeus oleskella siellä vain, jos hän kuuluu johonkin näistä ryhmistä.

EU:n kansalainen, joka haluaa oleskella toisessa jäsenvaltiossa samaa sukupuolta olevan kumppaninsa kanssa, voi olla jossakin seuraavista tilanteista:

- 1. Avioliitto.** Jos pari on avioitunut kotivaltiossaan ja jos vastaanottava valtio tunnustaa samaa sukupuolta olevien avioliitot, samaa sukupuolta olevalla on vapaata liikkuvuutta koskevan direktiivin perusteella oikeus muuttaa kumppaninsa luo, koska hänet rinnastetaan aviopuolisoon. Samaa sukupuolta olevien parienviikkiminen on nykyisin laillista Belgiassa, Alankomaissa, Espanjassa ja Ruotsissa. Jäsenvaltioista 11 (Viro, Kreikka, Irlanti, Italia, Latvia, Liettua, Malta, Puola, Portugali, Slovakia ja Slovenia) ei tunnusta avioliittoja samaa sukupuolta olevien välillä. Näissä valtioissa samaa sukupuolta olevaa puolisoa ei todennäköisesti katsota "aviopuolisoksi".
- 2. Rekisteröity parisuhde.** Jos pari on rekisteröinyt suhteensa kotivaltiossaan, samaa sukupuolta oleva voi muuttaa kumppaninsa luo vastaanottavaan valtioon samoin edellytyksin kuin "aviopuoliso". Tämä riippuu kuitenkin rekisteröityjen parisuhteiden kohtelusta vastaanottavassa valtiossa.
  - a. Jos rekisteröidyt parisuhteet rinnastetaan avioliittoon vastaanottavan jäsenvaltion lainsäädännössä, samaa sukupuolta olevalla on vapaata liikkuvuutta koskevan direktiivin mukaan oikeus muuttaa kumppaninsa luo samoin edellytyksin kuin "aviopuolisolla". Kuudessa jäsenvaltiossa hyväksytään, että rekisteröidyllä parisuhteella on samat vaikutukset kuin avioliitolla (Tšekki, Tanska, Suomi, Unkari, Romania ja Yhdistynyt kuningaskunta).
  - b. Jos rekisteröityjä parisuhteita ei rinnasteta avioliittoon vastaanottavassa jäsenvaltiossa, pariin sovelletaan samoja sääntöjä kuin "pysyvissä suhteessa" oleviin rekisteröimättömiin pareihin. EU:n lainsäädännössä ei velvoiteta jäsenvaltioita sallimaan tai tunnustamaan rekisteröityjä parisuhteita.
- 3. Rekisteröimätön parisuhde.** Jos vastaanottava jäsenvaltio ei tunnusta samaa sukupuolta olevien avioliittoja tai parisuhteita tai jos pari ei ole virallistanut suhdettaan, heihin sovelletaan rekisteröimättömiä parisuhteita koskevia sääntöjä. Tässä tapauksessa rekisteröimättömällä kumppanilla ei ole samoja oleskeluoikeuksia kuin aviopuolisolla. Vapaata liikkuvuutta koskevassa direktiivissä jäsenvaltiot velvoitetaan kuitenkin "helpottamaan" rekisteröimättömän kumppanin "maahanpääsyä ja oleskelua" edellyttäen, että hän on "pysyvissä suhteessa" unionin kansalaisen kanssa. Tätä periaatetta sovelletaan sekä samaa että eri sukupuolta oleviin pareihin. Sääntö ei kuitenkaan täysin vastaa "aviopuolison" oikeutta muuttaa puolisonsa luo, vaan rekisteröimättömässä parisuhteessa elävien on ensin näytettävä toteen, että suhde on "pysyvä".

B. Kolmansien maiden kansalaiset

Perheenyhdistämistä koskevaa direktiiviä 2003/86/EY sovelletaan, kun molemmat puoliset ovat kolmannen maan kansalaisia (eivätkä EU:n jäsenvaltion kansalaisia). Direktiivin mukaan aviopuolisolla, jotka ovat kolmansien maiden kansalaisia, on oikeus päästä muuttamaan EU:n jäsenvaltion alueella laillisesti oleskelevien kolmansien maiden kansalaisten luokse. Jäsenvaltioita ei kuitenkaan nimenomaisesti velvoiteta laajentamaan tätä oikeutta samaa sukupuolta olevien rekisteröityihin (tai rekisteröimättömiin) parisuhteisiin.

C. Kansainvälistä suojelua hakevat henkilöt

Kansainvälistä suojelua koskevassa direktiivissä 2004/83/EY määritellään, millä edellytyksillä jäsenvaltiot voivat tarjota turvapaikkaa tai kansainvälistä suojelua kolmansien maiden kansalaisille. Tällaista suojelua voivat saada henkilöt, jotka ovat vaarassa joutua vainotuksi kotivaltiossaan (esimerkiksi seksuaalisen suuntautumisensa takia). Jäsenvaltiot voivat vapaasti päättää, sallivatko ne samaa sukupuolta olevan henkilön muuttaa kansainvälistä suojelua saavan kumppaninsa luo. Yhdeksässä jäsenvaltiossa se sallitaan tietyin edellytyksin (Belgia, Tšekki, Tanska, Saksa, Suomi, Luxemburg, Alankomaat, Espanja ja Yhdistynyt kuningaskunta), 14 jäsenvaltiossa sitä ei sallita, ja neljässä jäsenvaltiossa tilanne on epävarma.

Tämä tiedote perustuu raporttiin **Homophobia and Discrimination on Grounds of Sexual Orientation in the EU Member States Part I – Legal Analysis** (Homofobia ja sukupuoliseen suuntautumiseen perustuva syrjintä EU:n jäsenvaltioissa – Osa 1: Oikeudellinen analyysi), jonka Euroopan unionin perusoikeusvirasto (FRA) julkaisi kesäkuussa 2008.

Raportti on kokonaisuudessaan saatavilla osoitteessa: <http://fra.europa.eu>.
Kaikkia Euroopan unionin perusoikeusviraston julkaisuja voi tilata maksutta sen verkkosivustolta.

Jos tästä käännöksestä herää kysymyksiä, kannattaa tutustua englanninkieliseen versioon, joka on asiakirjan alkuperäinen, virallinen versio.